

Recenze

Multidisciplinární přístupy pomáhajících profesí

Multidisciplinární přístupy pomáhajících profesí. Acta Universitatis Purkynianae. Acta valetudinaria. Ústí nad Labem: UJEP, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7044-858-8.

Pomáhající profese představují v postmoderní společnosti velice významný fenomén sdružující široké spektrum zdánlivě inkohherentních profesí, jejichž společným jmenovatelem je poskytování určité pomoci druhému člověku v dané situaci. Snahou pomáhajících profesí však není pouze poskytování pomoci, jakkoliv je tento cíl prioritní a vyplývá ze samé podstaty pomáhajících profesí. Jejich snahou je v nemenší míře rovněž etablování pomáhajících profesí či spíše oborů zabývajících se pomocí druhým lidem jako konzistentních vědeckých disciplín, které jsou schopny jednotícího mezioborového či lépe nadoborového přístupu k různým výzkumným problémům, jež soudobá společnost přináší. Tento jednotící přístup však zatím zůstává spíše dlouhodobou vizí než aktuálním tématem pomáhajících profesí.

Monografie *Multidisciplinární přístupy pomáhajících profesí* je jedním z prvních pokusů o formulaci společných problémů a definici společných přístupů pomáhajících profesí. Už sám název této monografie prozrazuje, že právě multidisciplinarita je chápána jako cenná deviza pomáhajících profesí a jako jejich klíčová charakteristika. Ta samá multidisciplinarita se však může stát také příčinou tříštění pomáhajících profesí do různých partikulárních paradigmat, která souvisí s jednotlivými izolovanými obory. Uváděná monografie se snaží právě o sjednocování zkušeností, stanovisek, o sjednocování hodnot v nejrůznějších situacích, do kterých pracovníci pomáhajících profesí vstupují.

Jednotlivé kapitoly monografie jsou členěny do tří hlavních bloků – ošetrovatelská péče o klienta, socializační péče o klienta a edukační péče o klienta.

Již vymezení těchto bloků je pozoruhodným počinem. Zařazení ošetrovatelské péče do spektra pomáhajících profesí je přirozené, neboť jsou to právě zdravotnické profese, které mají člověka skutečně ve středu svého zájmu a svých snah. Člověka v jeho integritě a v plném významu tohoto slova. Člověka od počátku života až po jeho smrt. Dokonce je možné říci, že ještě před počátkem života a určitou dobu i po smrti. Rovněž socializační péče o klienta je v duchu komprehenzivní péče neoddelitelnou součástí pomáhajících profesí. Neobvyklá je však šíře zde nastíněné tematiky; od penitenciární péče přes problematiku sociálně exkludovaných lokalit až po poradenství v oblasti trhu práce. Avšak chápání výchovy a vzdělávání jako edukační péče o klienty, a s tím související chápání pedagogických disciplín jako pomáhajících profesí, není dosud v našich podmínkách příliš běžné, přestože snad všichni pedagogové se snaží o určitou definici vztahu mezi učitelem a žákem, který s paradigmatem edukační péče velmi úzce souvisí. Samotný pojem péče však v souvislosti s výchovou a vzděláváním obvykle implikuje spíše speciálně-pedagogickou péči, nikoliv edukační proces ve všech jeho podobách. Jedním z výrazných kladů diskutované monografie je fakt, že se pokouší právě o chápání edukačního procesu jako vztahu učitele-facilitátora a žáka jako aktivního učícího se jedince.

V bloku *Ošetrovatelská péče o klienta* zaujme čtenáře především fakt, že moderní ošetrovatelství není pojímáno ryze ze zdravotnického hlediska, ale jako obor výrazně multidisciplinární, který velmi akcentuje edukaci jako podstatnou součást ošetrovatelské péče. Toto pojetí se přenáší i do předprofesní přípravy zdravotnického personálu, jak o tom svědčí například kapitoly týkající se mentoringu – *Mentoring klinické praxe ošetrovatelství* (L. Hajerová-Müllerová, S. Fischer, M. Slavík), *Mentorství – krok k osobnímu a profesnímu růstu sestry* (L. Lamplotová). Výraznějším negativem tohoto bloku je však značně rozdílná kvalita jednotlivých kapitol i jejich zpracování. V několika případech název kapitoly jen vzdáleně koresponduje s jejím obsahem, jak je to patrné například u kapitoly *Multidisciplinární přístup v diagnostice a terapii karcinomu prsu* (K. Vaníková), která hovoří spíše o spolupráci jednotlivých lékařských specializací při stanovování diagnózy a následné terapie karcinomu prsu, nejde o skutečně multidisciplinární přístup ke klientovi s onkologickým onemocněním. Rovněž kapitola *Vyšetření geriatrického klienta z pohledu ergoterapeuta* (D. Šlechtová) postrádá dle mého soudu onen multidisciplinární přístup, jakkoliv se z úzce ergoterapeutického hlediska se jedná jistě o přínosné informace. Do protikladu s touto kapitolou nechť čtenář položí například kapitolu *Podpora zdraví v edukaci*

sester (V. Potužáková), která zřetelně demonstruje posun od instrumentálně zaměřeného ošetrovatelství k multidisciplinárnímu pojetí, které nahlíží na sestru jako na edukátorku, která zajišťuje zodpovědný přístup jedince ke svému zdraví a případně mění jeho postoje ke zdraví, eventuálně mění i jeho životní styl sám o sobě.

V bloku *Socializační péče o klienta* (možná by bylo na místě i resocializační?) je zařazen největší počet kapitol celé monografie, což svědčí o rozsáhlosti problematiky související se snahou pomáhajících profesí o socializaci a resocializaci jedince. V jednotlivých kapitolách tohoto bloku jsou uvedeny jak výsledky kvalitativních a kvantitativních výzkumů, tak zkušenosti z realizovaných projektů či z poradenské sféry. I v tomto oddíle jsou určité kapitoly spíše výčtem základních učebnicových faktů, aniž by se pokoušely o hlubší multidisciplinární propojení diskutované problematiky a její zařazení do širšího rámce pomáhajících profesí, jako je tomu například v kapitole *Kongruencia v osobnom živote a praxi pomáhajúceho profesionála* (A. Žilová, A. Novotná). Jako nevhodné se jeví zpracování kapitoly *Informace o projektu Grundtvig 2 SGE – Safety Goes Europe* (H. Fibi v překladu V. Heřmanové), která může být zajímavá mezinárodními kontakty představovaného projektu, avšak prakticky nereflektuje hlavní myšlenky a záměry celé monografie. Objevují se však i cenné a neotřelé přístupy k uchopení tématu, např. v kapitole *Ovlivňování pracovní motivace a výkonnosti pracovníků pomáhajících profesí* (M. Hajer), která upozorňuje na aspekt stimulace a motivace manažerů pomáhajících profesí, kteří bývají často ohroženi syndromem vyhoření (*burn-out*). Pro čtenáře bude jistě velmi zajímavou kapitola *Terapeutický, edukační a socializační přístup v arteterapii* (J. Géringová) ve které je představena obecně terapie uměním a podrobně diskutován její vztah k rozvoji sociální a emoční inteligence člověka a její zaměřenost na sebepoznávání, na rozvíjení sociálních kompetencí.

Nejméně obsažný co do počtu kapitol je blok věnovaný edukační péči o klienta. Jeho význam je však mimořádný, neboť je výsledkem snahy formulovat určitou změnu paradigmat věd o výchově a vzdělávání (včetně osob se speciálními vzdělávacími potřebami) zařazením učitelství do segmentu pomáhajících profesí. Zásadní myšlenky jsou obsaženy zejména v kapitole *Učitelství jako pomáhající profese* (Z. Kolář), kterou lze označit jako platformu vymezující mantinely pro nové paradigma učitelství. Pozoruhodnou se jeví rovněž kapitola *Mediace ve školách* (M. Slavík), ve které jsou představovány zkušenosti s implementací některých vhodných prvků probace a mediace známé z mimoprocesních metod řešení trestních věcí do školního

prostředí a jejich přínos k prevenci sociálně patologických jevů. Pozitivně hodnotím především skutečnost, že kapitoly tohoto bloku monografie se neorientovaly na úzce speciálně-pedagogická témata a na popis určité „pedie“, jak by bylo možné očekávat; v nejvyšší míře ze všech tří bloků diskutované monografie naplňují ideje multidisciplinárního přístupu a skutečně nadoborového pojetí pomáhajících profesí. Podle obsahu tohoto bloku lze usuzovat, že jsou realizovány i snahy o hlubší diskusi vymezení a cílů pomáhajících profesí i v rámci pregraduální přípravy pracovníků pomáhajících profesí.

Závěrem lze konstatovat, že monografie *Multidisciplinárni přístupy pomáhajících profesí* je nepochybně významná práce dokumentující různorodost a pestrost problematiky pomáhajících profesí, stejně tak i způsobů jejího nazírání a vizí o dalším směřování a formulování strategií rozvoje pomáhajících profesí. Svému implicitnímu poslání, totiž formulaci společných problémů a definici společných přístupů pomáhajících profesí, však zůstala monografie do značné míry dlužna. Otázkou je, zda za současných převládajících paradigmat jednotlivých v podstatě izolovaných oborů bylo vůbec možné toto poslání naplnit.

Tato publikace byla vydána jako jeden z výstupů řešení projektu Evropského sociálního fondu CZ.04.1.03/3.3.06.3/0003 Modularizace profesního kurzu k výkonu povolání sanitáře.

Jiří Škoda

Vlčková, K.: Strategie učení cizímu jazyku.

Výsledky výzkumu používání strategií a jejich efektivity na gymnáziích.

Brno: Paido, 2007, 217 s. ISBN 978-80-7315-155-3.

V roce 2007 byla v nakladatelství Paido vydána publikace Kateřiny Vlčkové Strategie učení cizímu jazyku. Publikace je ukázkou důkladně a do hloubky zpracovaného tématu a uvádí čtenáře do problematiky strategií učení cizímu jazyku na příkladu výzkumu používání strategií u studentů gymnázií.

Problematika strategií učení je v současné době ve světě aktuální a živá, v České republice však mírně opomíjená, proto lze tuto publikaci vnímat jako vítaný příspěvek lingvodidaktickému, ale i pedagogickému výzkumu.

Kniha je rozčleněna do čtrnácti kapitol. Obsahově by se daly rozdělit do tří částí – první část uvádí teoretická východiska zkoumání strategií učení, druhá část představuje provedená výzkumná šetření používání strategií učení cizímu jazyku, představuje souhrnné výsledky a nabízí je k diskusi, třetí část publikace obsahuje formální náležitosti (resumé, seznam použité literatury, seznam tabulek a grafů, přílohy).

V první kapitole autorka seznamuje s konceptem strategií učení v kontextu výuky cizích jazyků. Ukázkou pečlivého zpracování výchozích pojmů je analýza terminologických problémů spojených s používáním termínu strategie a strategie učení. V rámci teoretického ukotvování upřesňuje postavení strategií učení vzhledem ke kognitivnímu stylu, stylu učení a technikám učení. Kapitola je uzavřena zasazením pojmu strategie do lingvodidaktického prostředí a popisem jejich základních rysů.

Druhá kapitola je přehledovou studií výzkumů strategií učení cizímu jazyku. Výzkumy jsou analyzovány z několika úhlů – použité metodologie, vzhledem k analyzovaným proměnným, se zaměřením na zkoumání efektivitu strategií a z pohledu podpory používání strategií. Kapitola obsahuje také přehled používaných klasifikací strategií, jejich kritéria a analýzu.

Další kapitola je přirozeným vyústěním kapitoly předcházející, obsahuje detailní popis klasifikace strategií učení cizímu jazyku, kterou autorka použila ve svém výzkumu. Autorka zvolila klasifikaci R. L. Oxfordové, která je komplexní (pokrývá i oblast sociálních a afektivních strategií), umožňuje provádět inventarizaci strategií a na ni navazující intervenci, svou srozumitelností je přístupná i učitelům cizích jazyků a umožňuje propojení strategií s jazykovými dovednostmi. Oxfordová rozdělila strategie na přímé (paměťové, kognitivní a kompenzační) a nepřímé (metakognitivní, afektivní a sociální).

Čtvrtá kapitola je chápána jako úvodní kapitola k dalšímu textu, stručně seznamuje s metodologií výzkumu a s jeho cíli. Hlavními cíli výzkumu bylo podat podrobnou deskripci používání strategií učení cizímu jazyků u studentů brněnských gymnázií, zjistit efektivitu jednotlivých strategií, popsat, jakým způsobem pracují se strategiemi učení učitelé cizích jazyků, ověřit možnost používání inventáře strategií ve výuce a pro autodiagnostiku. Velmi oceňuji, že autorka jako jeden ze svých cílů uvádí poskytnutí podrobné zpětné vazby participujícím učitelům, žákům a ředitelům zúčastněných škol, což u výzkumníků není pravidlem.

V následujících třech kapitolách autorka popisuje tři navazující a navzájem se doplňující šetření. Každé dílčí šetření je popsáno velmi podrobně,

s velkým důrazem zejména na metodologii výzkumu. Strategie učení cizímu jazyku byly zkoumány u 606 studentů 3. ročníku všech gymnázií v Brně, což je vzorek větší, než bývá u podobných prací zvykem. V prvním šetření byl při zkoumání využit dotazník zjišťující obecné charakteristiky respondentů, inventář strategií zkonstruovaný na základě klasifikace strategií učení a dotazník SILL (oba převzaty od Oxfordové). Druhé šetření bylo založeno na polostrukturovaných interview s učiteli cizích jazyků, jejichž žáci se zúčastnili prvního šetření. Výpovědi učitelů rozšířily rámec skutečností zjištěných dotazováním žáků. Současně zapojení učitelů do výzkumu zajistilo triangulaci získaných dat. Ve třetím šetření bylo pomocí techniky nestrukturovaných volných výpovědí žáků zkoumáno jejich subjektivní posouzení efektivity dílčích strategií učení cizím jazykům.

Příkladně zpracovány jsou rovněž kapitoly shrnující výsledky zjištěné dílčími šetřeními, jejich diskuse a závěry. Mezi nejzajímavější výsledky patří například zjištění, že studenti při učení nejvíce využívají kompenzační strategie, přestože jako nejefektivnější se ukázaly strategie kognitivní. Zkoumaní žáci vykazovali ve svém učení značné rezervy při využívání strategií paměťových a metakognitivních. V závěru autorka uvádí, že strategie učení cizímu jazyku jsou u zkoumaných žáků „*efektivní, (...) vedou k efektivnímu učení, vyšší úrovní znalosti CJ a rozvoji CJ dovedností*“ (s. 169). Autorka velmi vhodně zařadila do příloh inventář strategií, dotazník pro studenty a klíč k vyhodnocování, čímž zpřístupňuje použití těchto nástrojů širší veřejnosti (např. učitelům při výuce, studentům cizích jazyků pro autodiagnostiku).

Recenzovaná publikace přináší ukázkou velmi dobře zpracovaného výzkumu, a to jak v oblasti teoretického ukotvení, tak empirického zpracování a vyvození závěrů praxeologických i metodologických. Z těchto důvodů by neměla ujít pozornosti především studentům doktorských studijních programů, ale ani jejich školitelům. Hluboce zpracovaná teoretická východiska strategií učení a strategií učení cizím jazykům jistě ocení oborová didaktiková a pedagogová. Výsledky výzkumu a z nich vyplývající závěry by mohly být inspirující pro studenty učitelství (jazykových kateder) a učitele cizích jazyků v praxi.

Veronika Najvarová